

মানৱ সম্পদৰ অপচয় ৰোধ

এক অৱলোকন

ড° হেমন্ত কুমাৰ শৰ্মা

অধ্যাপক, গণিত বিভাগ

গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

এটা সঁচা ঘটনাৰে লিখনিটোৰ আৰম্ভণি কৰিছো। ঘটনাটো মোক কৈছিল, দিল্লী বিশ্ববিদ্যালয়ত মোৰ একালৰ সহপাঠী মল্লিকা বৰুৱাই। তেওঁ বৰ্তমান ‘অইল ইণ্ডিয়া লিমিটেড’ৰ ‘চীফ মেনেজাৰ’ (এনভাইৰনমেণ্ট)। অফিচ গুৱাহাটীৰ নুনমাটিত। মল্লিকাই দুলিয়াজানত চাকৰি কৰা দিনৰ কথা। তেওঁৰ মহিলা সহকৰ্মী এগৰাকীৰ ছোৱালীয়ে দ্বাদশ শ্ৰেণীৰ পৰীক্ষাত বেয়া কৰিলে, অৰ্থাৎ ‘ফেইল’ হ’ল। ছোৱালীজনী বাকীবোৰ বিষয়ত ভাল যদিও অংক বুলিলেই বাঘ দেখা দিয়ে। ঘৰত হাহাকাৰ। সকলোৰে আলোচনা আৰম্ভ হ’ল—কি কৰা যায়? মাকৰ মন ডাঠ, ঘোষণা কৰিলে—মই মোৰ ছোৱালীক ভালকৈ জানো, তাই বাকীবোৰ বিষয়ত ভাল, কেৱল অংক নোৱাৰে। গতিকে গণিতৰ পৰিৱৰ্তে অন্য বিষয় লৈ তাই অহাবাৰ আকৌ পৰীক্ষা দিব আৰু ভালকৈ উত্তীৰ্ণ হ’ব। ঘৰৰ বাকীসকল অলপ সন্দিহান আছিল যদিও মাকৰ দৃঢ়তাই সকলোকে মনে মনে ৰাখিলে। মাকৰ অনুপ্ৰেৰণা, সাহসেৰে অনুপ্রাণিত হৈ গণিত বিষয়টোক বাদ দি ছোৱালীজনী পিছৰবাৰ আকৌ পৰীক্ষাত বহিল আৰু মাকৰ কথা সঁচা প্ৰতিপন্ন কৰিলে। জানিবলৈ পাই সুখী হ’ব যে সেই ছোৱালীজনীয়ে পিছত গুজৰাটৰ এখন বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা ‘ডিগ্ৰী’ পাছ কৰি ব্ৰিটিছ চৰকাৰৰ জলপানি লৈ বৰ্তমান ইংলেণ্ডত উচ্চ শিক্ষাত অধ্যয়নৰত হৈ আছে। মনলৈ আহিল আইনষ্টাইনৰ এযাৰি অমৰ উক্তি “Everybody is a genius. But if you judge a fish by its ability to climb a tree, it will live its whole life believing that it is a stupid”

ঘটনাটো এই কাৰণেই উল্লেখ কৰাৰ প্ৰয়োজনবোধ কৰিলো যে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ ভৱিষ্যৎ গঢ়াত অভিভাৱকৰো যথেষ্ট দায়িত্ব থাকে। অকল খোৱা-বোৱা, টিউচন ফিজখিনি দিলেই আমাৰ দায়িত্ব শেষ নহয়। আমাৰ সন্তানৰ দুৰ্বলতা ক’ত, ব্যুৎপত্তি কিহত আছে তাত চকু দি সেই পথেৰে আগবঢ়াই দিয়াত অভিভাৱক হিচাপে আমাৰ গধুৰ দায়িত্ব আছে।

মল্লিকাই সেই মাতৃ আৰু তেওঁৰ ছোৱালীৰ নাম মোৰ আগত ব্যক্ত কৰা নাই। কিন্তু সন্তানৰ বিপদৰ সময়ত গালি-শপনি নাপাৰি, মনোবল যোগাই জীৱন যুদ্ধত জীয়াবীক আগবঢ়াই দিয়া সেই ‘অনামিকা’ মাতৃলৈ মোৰ হিয়াভৰা অভিনন্দন যাচিলো।

স্বামী বিবেকানন্দয়ো কৈছিল— Each soul is potentially divine. অৰ্থাৎ প্ৰত্যেক আত্মাতে এক ঐশ্বৰিক শক্তি লুকাই আছে।

ব্যৱহাৰিক ক্ষেত্ৰত আমি কথাটো এনেকৈয়ো ল’ব পাৰো যে ভগৱানে প্ৰত্যেকজন ব্যক্তিকে কিবা ক্ষেত্ৰত এক ব্যুৎপত্তি দিছে আৰু সেই বিশেষ ব্যুৎপত্তিৰ অংকুৰণ ঘটাই সমাজৰ বাবে ধনাত্মকভাৱে প্ৰয়োগ কৰাটো হ’ব লাগে প্ৰকৃত শিক্ষাৰ উদ্দেশ্য। এনে শিক্ষাই ব্যক্তিবিশেষ তথা সমাজ দুয়োকে লাভান্বিত কৰে আৰু ইয়েই পৰিশেষত এখন দেশক উন্নত দেশ হোৱাত প্ৰভুত বৰঙণি যোগায়।

স্বামীজীয়ে স্থানান্তৰত কৈছিল— যি শিক্ষাই এজন মানুহক নিজৰ ভৰিত থিয় দিবলৈ সহায় নকৰে, সৎ ভাবে জীয়াই থাকি নিজৰ তথা দেশৰ উন্নতিৰ বাবে বৰঙণি যোগোৱাত সহায় নকৰে সেই শিক্ষা প্ৰকৃত শিক্ষা হ’বই নোৱাৰে। মনত প্ৰশ্ন জাগে, আমাৰ শিক্ষা পদ্ধতি সেই ধৰণে চলিছেনে?

ইংৰাজসকলে পৰাধীন ভাৰতত শিক্ষা বিস্তাৰ কৰিছিল মূলতঃ কেৰাণী, মহৰী সৃষ্টি কৰিবলৈ, যিসকলে তেওঁলোকক শাসন চলোৱাত সহায় কৰিব পাৰে। ইংৰাজ যোৱাৰ পিছতো যোৱা ৬৯ বছৰে আমাৰ সাধাৰণ শিক্ষা পদ্ধতিত বিশেষ পৰিৱৰ্তন নহ'ল। অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত আমি আই. আই. টি., আই. আই. এছ. চি., বিভিন্ন স্বাস্থ্য আৰু প্ৰযুক্তিগত শিক্ষানুষ্ঠানকে ধৰি উচ্চতৰ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহক সামৰি লোৱা নাই। আমি প্ৰচলিত আন শিক্ষানুষ্ঠান আৰু শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ বিষয়েহে আলোচনা কৰিবলৈ গৈছো।

আমাৰ শিক্ষা পদ্ধতিত কোনজন ছাত্ৰ বা ছাত্ৰীৰ কি বিশেষ ক্ষেত্ৰত ব্যুৎপত্তি আছে তাক উলিয়াই লৈ তেওঁক সেই বিশেষ ক্ষেত্ৰত আগুৱাই লৈ যোৱাৰ কোনো বিশেষ ব্যৱস্থা আমাৰ এতিয়ালৈ চকুত পৰা নাই। উদাহৰণ স্বৰূপে মেট্ৰিক পৰীক্ষাৰ দেওনা পাৰ হ'বলৈ অক্ষম হোৱা এক বুজন পৰিমাণৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী অকৃতকাৰ্য হোৱা দেখা যায় দুটা প্ৰধান বিষয়ত। এটা হৈছে গণিত আৰু আনটো ইংৰাজী। এইসকল ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ প্ৰতি এক সামাজিক ধাৰণা পোষণ কৰা হয় যে তেওঁলোক 'কোনো কামৰ যোগ্য নহয়'। অৱশ্যে ৰাজনীতিৰ ক্ষেত্ৰত কথাটো সুকীয়া। এনেকুৱা এক সামাজিক ধাৰণাই এই কুমলীয়া ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ মনোবল ভাঙি পেলায়। লাহে লাহে সমাজৰ এই বিৰূপ দৃষ্টিভংগীয়ে তেওঁলোকৰ মনত এক ক্ষোভ তথা আন আন ঋণাত্মক দৃষ্টিভংগীৰ সৃষ্টি হোৱাত সহায় কৰে। ইয়াৰ সুবিধা লয় অসামাজিক তথা দেশদ্ৰোহী শক্তিয়ে। তেওঁলোকক ধন-বিত নাইবা আন সুবিধাৰ যোগান ধৰি তেওঁলোকৰ দ্বাৰা অসামাজিক বা দেশ বিৰোধী কাৰ্য সংঘটিত কৰায় এইচাম অপশক্তিয়ে। ফলত আমাৰ সমাজ আৰু দেশত বহু সমস্যাই দেখা দিয়ে আৰু দেশ পশ্চাদ্গামী হয়। লগতে আমি বহু মানৱ সম্পদৰ অপচয়ৰ সন্মুখীন হওঁ, যিখিনিহে হয়তো সমাজ আৰু দেশৰ প্ৰতি বহু ধনাত্মক বৰঙণি দিব পাৰিলেহেঁতেন বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত। আমি পাহৰি যোৱা উচিত নহয় যে বৰ্তমান বিশ্ববৰ্ষ্য ব্যক্তি বিল্ গেট্‌চ, ষ্টিভ জৰ্চৰ নিচিনা বহুতো তেওঁলোকৰ নিজৰ দেশৰ 'স্কুল বা কলেজ ড্ৰপ্‌ আউট' আছিল। প্ৰচলিত শিক্ষাৰ প্ৰতি যদিও তেওঁলোকৰ অনীহা আছিল, তেওঁলোকৰ ভিতৰত অফুৰন্ত কৰ্মশক্তি আৰু অন্য ব্যুৎপত্তি আছিল যিয়েই তেওঁলোকক এদিন খ্যাতিৰ শীৰ্ষত আৰোহণ কৰাইছিল তেওঁলোকৰ ধনাত্মক কৰ্মৰাজিৰ বাবে। আমাৰ দেশত কিন্তু এনে উদাহৰণ সতকাই দেখা পোৱা নাযায় ক্ৰিকেট, চিনেমা আদি ক্ৰীড়া আৰু মনোৰঞ্জনৰ জগতক বাদ দি।

এতিয়া কথা হৈছে যিখিনি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক গণিত আৰু ইংৰাজীত (বিশেষকৈ) অকৃতকাৰ্য হোৱাৰ বাবে আমাৰ সমাজ তথা শিক্ষা ব্যৱস্থাই তেওঁলোক 'কোনো কামৰ যোগ্য নহয়' বুলি এক ধাৰণা কৰি লয় সেয়া সঁচানে? আমি নিশ্চিত যে ইয়াৰে বেছিভাগৰে বেলেগ বেলেগ বিষয়ত যেনে— খেলা-ধূলা, গান-বাজনা অথবা অন্যান্য সুকুমাৰ কলা নাইবা অন্য হাতৰ কাম যেনে, বাঁহ-বেতৰ কাম কৰা, মেচিন আদি ঠিক কৰা ধৰণৰ ব্যুৎপত্তি আছিল যিটো চিহ্নিত কৰাৰ কোনো ব্যৱস্থা আমাৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাৰ দ্বাৰা কৰা নহ'ল আৰু তেওঁলোকক জীৱন যুদ্ধত 'অসফল' বুলি 'লেবেল' লগাই দিয়া হ'ল। ভাবিলে আচৰিত লাগে সাত সাগৰ তেৰ নদীৰ সিপাৰৰ ভাষা এটা ভালকৈ আয়ত্ত কৰিব নোৱাৰা বাবে আমি তেওঁলোকক 'অসফল' বুলি গণ্য কৰিলো। এইটো সঁচা যে দেশীয় বা আন্তৰ্জাতিক স্তৰত কিবা কৰিবলৈ ইংৰাজী ভাষাৰ প্ৰাধান্য অনস্বীকাৰ্য আৰু তাৰ জ্ঞান অতিকৈ দৰকাৰী। আমি তেওঁলোকক সেই স্তৰলৈ নিনি ৰাজ্যিক স্তৰতে কিবা কামতটো খটুৱাব পাৰিলো হয়। পৃথিৱীৰ কোনো উন্নত দেশত এনে 'সফলতা-বিফলতা'ৰ মাপকাঠি আছেনে নাই আমি নাজানো। পৃথিৱীৰ বিভিন্ন উন্নত দেশ যেনে—ফ্ৰান্স, জাৰ্মানী, স্পেইন, ৰাছিয়া, চীন আদি দেশত ইংৰাজী নজনাকৈও বহুতেই বহু উচ্চ শিক্ষাগত অৰ্হতা আহৰণ কৰিছে কাৰণ সেই দেশবোৰৰ বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ লাগতিয়াল কিতাপসমূহ নিজৰ মাতৃভাষাত পোৱা যায়, যিটো আমাৰ দেশত অতিকৈ বিৰল।

অন্যহাতে আমি অত্যন্ত ‘সফল’ বুলি স্বীকৃতি দিয়া কিমান ছাত্র-ছাত্রীয়ে নিজৰ মাতৃভাষা লিখিব বা পঢ়িব পাৰে সেয়াও আমি নাজানো কিন্তু আমি তেওঁলোকক ‘অসফল’ বুলি নকওঁ।

একে ধৰণৰ কথা গণিতৰ ক্ষেত্ৰতো খাটে। ভৱিষ্যতে গণিতজ্ঞ নাইবা বিজ্ঞানৰ অথবা প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ ছাত্র-ছাত্রী হ’ব নোখোজা এজনৰ কাৰণে গণিতৰ অসফলতা সিমান ধৰিবলগীয়া কথা বুলি মনে নধৰে। আজিৰ কেলকুলেটৰ, কম্পিউটাৰৰ যুগত দৰকাৰী যোগ-বিয়োগ, পূৰণ-হৰণখিনি দেখোন তাতেই কৰিব পাৰি।

এইখিনিতে আকৌ এবাৰ উনুকিয়াব খোজো যে আমি বিজ্ঞান, প্ৰযুক্তিবিদ্যা, গণিত, ইংৰাজী এইবোৰৰ দৰকাৰ নাই বুলি ক’ব খোজা নাই। দেশ এখন আগবাঢ়িবলৈ হ’লে বিজ্ঞান, প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ অধ্যয়ন তথা গৱেষণা অতিকৈ দৰকাৰী আৰু অনস্বীকাৰ্য্যভাৱে তাৰ চালিকা শক্তি হ’ব গণিত, ইংৰাজী আদি। কিন্তু আমাৰ প্ৰশ্ন হৈছে গণিত, ইংৰাজী আদিত দুৰ্বলসকল আমাৰ মানৱ সম্পদ নহয় নেকি? সমাজ তথা দেশক আগবঢ়াবলৈ হ’লে আমি সেইখিনি ছাত্র-ছাত্রীকো মানৱ সম্পদ হিচাপে লৈ তেওঁলোকৰ কাৰণেও উপযুক্ত শিক্ষা, কাৰিকৰীবিদ্যা উপলব্ধ কৰাব লাগিব যাতে তেওঁলোকে দেশৰ উন্নতিত অৰিহণা যোগাব পাৰে, যাৰ দ্বাৰা তেওঁলোকেও মনত এক সন্তুষ্টি লাভ কৰিব পাৰে আৰু যি তেওঁলোকক সমাজত মূৰ দাঙি সুস্থভাৱে জীয়াই থকাৰ এক অবকাশ দিয়ে।

এইখিনিতে মনলৈ আহে বিশ্ব-বিশ্ৰুত গণিতজ্ঞ শ্ৰীনিবাস ৰামানুজনৰ কথা। ভাৰতীয় শিক্ষা পদ্ধতিত ‘অসফল’ ঘোষিত হৈ তেওঁ মাদ্ৰাজৰ কোনো এক কোম্পানীৰ কেৰাণী হ’বলগা হৈছিল পেটৰ ভাতমুঠি উলিওৱাৰ বাবে। স্বনামধন্য ইংৰাজ গণিতজ্ঞ প্ৰফেছৰ হাৰ্ডিলৈ ৰামানুজনে লিখা চিঠিত হাৰ্ডিয়ে প্ৰতিভাৰ গোন্ধ পালে আৰু তেওঁক ইংলেণ্ডলৈ লৈ গ’ল। তাৰ পিছৰখিনি এক সোণালী অধ্যায়। সেই ৰামানুজনৰ গণিতৰ বহুতো সূত্ৰৰ ওপৰত এতিয়াও বিশ্বৰ বহু প্ৰসিদ্ধ বিশ্ববিদ্যালয়ত গৱেষণা চলি আছে, তেওঁক লৈ চিনেমাও ওলাইছে। আজি সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষই ৰামানুজনক লৈ গৌৰৱ কৰে আৰু সমগ্ৰ বিশ্বয়ে তেওঁক স্বীকৃতি দিছে এক কালজয়ী, ক্ষণজন্মা, মহান গণিতজ্ঞৰূপে। কিন্তু ভাব হয় প্ৰফেছৰ হাৰ্ডি নথকা হ’লে হয়তো বিশ্বই ৰামানুজনক চিনিয়ে নাপালে হয় আৰু হয়তো মাদ্ৰাজতে এক অচিন কেৰাণী হিচাপে তেওঁ ইহলীলা সম্বৰণ কৰিলেহেতেন। এয়াও আমাৰ শিক্ষা পদ্ধতিৰ বিফলতা নহয় নে?

এই লিখাৰ মূল উদ্দেশ্যই হৈছে আমি ‘দুৰ্বল’ বুলি চিহ্নিত কৰা ছাত্র-ছাত্রীৰ বাবে কিবা এক ৰাস্তাৰ সন্ধান। তীক্ষ্ণধী বুলি চিহ্নিত হোৱাসকলে নিজৰ নিজৰ ৰাস্তাৰে গৈ দেশে-বিদেশে কিবা কৰি সামাজিকভাৱে প্ৰতিষ্ঠিত হ’ব, সন্তুষ্টি ল’ব আৰু এক সুন্দৰ জীৱন যাপন কৰিব। কিন্তু ‘দুৰ্বল’ বুলি চিহ্নিত কৰাসকলৰ বাবে যদি একো কৰা নহয় তেন্তে আমাৰ ধাৰণা - দেশে কেতিয়াও আগুৱাব নোৱাৰে আৰু সামাজিক সমস্যাসমূহৰো কোনো সমাধান নহয়।

আমাৰ চিন্তাই ঢুকি পোৱা এক সমাধান হৈছে আই. টি. আই. (ইণ্ডাষ্ট্ৰিয়েল ট্ৰেইনিং ইন্সটিটিউট) সমূহৰ সম্পূৰ্ণ আধুনিকীকৰণ তথা সবলীকৰণ—আমাৰ বৰ্তমান চলি থকা আই. টি. আই., পলিটেকনিকসমূহৰ অৱস্থা বৰ ভাল বুলি মনে নধৰে। চৰকাৰে যদি ঠায়ে ঠায়ে এনে নতুন অনুষ্ঠান খোলে আৰু ন-পুৰণি এনে অনুষ্ঠানবোৰৰ আধুনিকীকৰণ কৰে তেন্তে আমাৰ মনে কয় যে আমি এইসকল ছাত্র-ছাত্রীৰ বাবে কিবা এটা কৰা হ’ব। এনে শিক্ষানুষ্ঠানবোৰত চৰকাৰে প্ৰৱৰ্তন কৰিব পৰা কিছুমান ততাতৈয়াকৈ মনলৈ অহা পাঠ্যক্ৰম তলত উল্লেখ কৰা ধৰণৰ হ’ব পাৰে। ইয়াৰে কিছু শব্দৰ অসমীয়া প্ৰতিশব্দ মনলৈ নহাত ইংৰাজীতেই ৰখা হ’ল, পাঠকে যেন দায়-দোষ নধৰে।

ক) বাঁহ-বেত, কাঠৰ সামগ্ৰী উৎপাদনৰ প্ৰশিক্ষণ।

- খ) কাঁহ-পিতল, লোহা, মাটিৰ বাচন উৎপাদনৰ প্ৰশিক্ষণ।
- গ) শিপিনী, কাটিং, এম্ব্ৰডাইৰীৰ প্ৰশিক্ষণ।
- ঘ) ৰং কৰা, পানীৰ মিস্ত্ৰি, বৈদ্যুতিক সৰঞ্জাম মেৰামতি কৰা প্ৰশিক্ষণ।
- ঙ) টি.ভি., ম'বাইল, চাইকেল, স্কুটাৰ, কম্পিউটাৰ আদি মেৰামতি কৰা প্ৰশিক্ষণ।
- চ) ফ্লৰিকালচাৰ, হৰ্ভিকালচাৰ সম্বন্ধীয় কামৰ প্ৰশিক্ষণ।
- ছ) এগ্ৰি ফাৰ্মিং, পল্ট্ৰি ফাৰ্মিংৰ প্ৰশিক্ষণ।
- জ) ফিচাৰি মেনেজমেণ্ট।
- ঝ) মাছৰুৰ খেতিৰ প্ৰশিক্ষণ।
- ঞ) হেয়াৰ ড্ৰেচাৰ, বিউটি পাৰ্লাৰৰ প্ৰশিক্ষণ।
- ট) ড্ৰাইভিং আৰু তাৰ লগত জড়িত সাধাৰণ মেকানিকেল জ্ঞান আৰু গ্ৰাহকৰ লগত ব্যৱহাৰৰ প্ৰশিক্ষণ।
- ঠ) অট'ম'বাইল ইঞ্জিনিয়াৰিং, মুদ্ৰণ যন্ত্ৰৰ বিষয়ে প্ৰশিক্ষণ।
- ড) ফাইন আৰ্টছ, এড্‌ভাৰটাইজিং, ডিজাইন, ইন্টৰিঅ'ৰ ডেকৰেচন, হোটেল মেনেজমেণ্ট, কেটাৰিং সম্বন্ধে প্ৰশিক্ষণ।
- ঢ) যোগ-প্ৰাণায়াম তথা তাৰ লগত জড়িত বিভিন্ন কৰ্মৰ প্ৰশিক্ষণ।
- ণ) টুৰিষ্ট গাইড হোৱাৰ প্ৰশিক্ষণ আৰু তাৰ সহায়ক হোৱাকৈ কোনো ভাষাৰ সাধাৰণ জ্ঞান।
- ত) 'ইণ্ডিজেনাচ নলেজ ছিষ্টেম' অৰ্থাৎ আমাৰ অসমত ঠাহ খাই থকা বিভিন্ন বনৌষধি সম্পৰ্কে জ্ঞান আৰু তাৰ দ্বাৰা প্ৰাকৃতিক চিকিৎসা— কেৰেলাত যেনেদৰে বোকাৰে লেতিয়াই মালিচ দি চিকিৎসা কৰা হয় ইত্যাদি।
- থ) ফিজিঅ' থেৰাপিৰ প্ৰশিক্ষণ।
- দ) ৰাটাৰ স্পৰ্টচ্, এডভেঞ্চাৰাচ স্পৰ্টচ্, অন্যান্য স্পৰ্টচ্ ইত্যাদি।

উপৰোক্ত তালিকাখন পাঠক সমাজে নিজৰ নিজৰ অভিজ্ঞতাৰ ভিত্তিত দীঘলীয়া কৰিব পাৰে।

কাৰোবাৰ মনলৈ এই ধাৰণা আহিব পাৰে যে এইবোৰ দেখোন চলিয়েই আছে। কিন্তু চলি থাকিলেও তাক এক সুন্দৰ জীৱন যাপনৰ বাবে জীৱিকা হিচাপে অৱলম্বন কৰিবলৈ কিছু প্ৰশিক্ষণৰ দৰকাৰ হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে ইজনে সিজনক দেখি নতুন নতুন ড্ৰাইভাৰ ওলাই আছে কিন্তু তাৰে বেছিভাগেই গ্ৰাহকৰ লগত কেনেদৰে ব্যৱহাৰ কৰিব লাগে, কেনে ভাষা ক'ব লাগে সেই 'চফ্ট স্কিল' সম্পৰ্কে অজ্ঞ। মাটিৰ বাচন, লোৰ বাচন এটা বনালেই নহ'ব, তাৰ যদি 'ফাইন ফিনিচিং' নহয় তেতিয়াহ'লে প্ৰতিযোগিতামূলক বজাৰত বিক্ৰীৰ অযোগ্য পৰিগণিত হৈ জীৱিকাৰ অৱলম্বন হেৰুৱাব। আজিৰ প্ৰতিযোগিতামূলক বিশ্বত অকল 'হ'লেই' নহ'ব তাক সৰ্বোচ্চ স্তৰলৈ নিয়াৰ নিৰন্তৰ প্ৰয়াস থাকিব লাগিব।

যোৱা দীপাৱলীৰ সময়ত বিভিন্ন উৎসৱ পৰা এক আবেদন আহিছিল—চীন দেশত নিৰ্মিত লাইট ব্যৱহাৰ নকৰি মাটিৰ চাকি ব্যৱহাৰ কৰক। আবেদনটোক ময়ো সমৰ্থন কৰিছিলো কিন্তু একে সময়তে মনলৈ এক প্ৰশ্ন আহিছিল—চন্দ্ৰ, মঙ্গল গ্ৰহলৈ যান পঠিয়াবলৈ লগা প্ৰযুক্তিবিদ্যা আহৰণ কৰা আমাৰ দেশখনেনো তেনে লাইট কম দামত উলিয়াব নোৱাৰেনে? আমি অযোগ্য ঘোষণা কৰা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক প্ৰশিক্ষণ দি তেনে কামত নিয়োগ কৰিলে তেনে আবেদন দেখোন নিদিলেও হয়। আজিৰ 'গ্ল'বেলাইজেশ্বন'ৰ প্ৰতিযোগিতামূলক বজাৰত কথাটো ভাবি চাবলগীয়া যেন লাগিল।

প্ৰশ্ন উঠিব পাৰে, এই অনুষ্ঠানবোৰত প্ৰশিক্ষণ লৈ উঠা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে ক'ত চাকৰি পাব, কি কৰিব? আমাৰ মতে এই ক্ষেত্ৰত চৰকাৰৰ কিছু কৰণীয় আছে। Indian Institute of Entrepreneurship বুলি এটা অনুষ্ঠান আছে। এই অনুষ্ঠানটোক চৰকাৰে অধিক সক্ৰিয় কৰি এইসকল প্ৰশিক্ষিত লোকক শিকাব লাগিব কেনেদৰে এটা ব্যৱসায়িক অনুষ্ঠান আৰম্ভ কৰিব পাৰি, তাৰ বাবে অনুজ্ঞাপত্ৰ, অনুদান আদি ক'ত কেনেকৈ পাব পাৰি ইত্যাদি। তদুপৰি সেই ব্যৱস্থাবোৰ স্বচ্ছ, নিকা, সোনকালে হোৱাত চৰকাৰে এক ধনাত্মক ভূমিকা ল'ব পাৰে।

আমাৰ এক সবল বিশ্বাস যে সমাজে আৰু আমাৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাই ঘোষণা কৰা এইসকল 'অসফল' ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক যিদিনা আমি সুস্থ ভাবে জীয়াই থকাৰ এক অৱলম্বন দিব পাৰিম সেইদিনাৰ পৰা আমাৰ সমাজৰ বহুতো সমস্যা যেনে আতংকবাদীৰ সমস্যা, বিচ্ছিন্নতাবাদীৰ সমস্যা, ধৰ্মীয় সমস্যা, জাতিগত সমস্যা আদিৰ পৰা আমি মুক্তি পাব পাৰিম কাৰণ সমস্যাবোৰ দেখাত বেলেগ বেলেগ হ'লেও সকলোৰে মূল গুৰিটো কিন্তু অৰ্থনৈতিক সমস্যা। অৱশ্যে সকলো স্তৰতে ধন-বিতৰ বাহিৰেও আমাৰ অত্যন্ত জৰুৰী তিনি মূলধন হ'ব লাগিব সততা, আগ্ৰহ আৰু নিষ্ঠা। □

